

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง ศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วงและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงซอด้วง ผลการศึกษาพบว่าช่างมานอช ผุดผ่องได้เริ่มศึกษาการสร้างซอด้วงใจรักดนตรีไทยแต่ไม่มีโอกาสได้เรียน จึงเป็นแรงผลักดันให้ช่างมานอชค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จในการสร้างซอด้วงเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ สถาบันการศึกษาหลายแห่งให้ความสนใจที่จะมาศึกษาดูงานการสร้างซอ ไม้ที่ใช้ทำซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง มีทั้งหมด 5 ชนิด คือ ไม้มะเกลือ ไม้ชิงชัน ไม้กระพี้เขาควาย ไม้แก้ว และไม้ด่าง การสร้างซอด้วงมีวัสดุและอุปกรณ์ทั้งหมด 40 ชนิด มีกรรมวิธีการสร้างทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือการเตรียมกระบอกซอด้วง การขึ้นหนังซอด้วง การกลึงคันทวนซอด้วง การกลึงลูกบิด การขึ้นหางม้า การประกอบซอด้วงการแต่งเสียงซอด้วง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง มี 3 ขั้นตอนคือ 1. การกลึงกระบอกซอด้วงจะต้องใช้บึงตะไ่ด้านในให้ผิวไม่เรียบ 2. การใช้หนังงูที่มีขนาดตัวยาว 4 เมตรขึ้นไปและจะใช้เฉพาะช่วงหลังเท่านั้น 3. การขึ้นหางม้าจะให้หางม้ามี่ลักษณะแบนไม่กลม

คำสำคัญ: กรรมวิธีการสร้าง/ ซอด้วง/ บ้านซอบางปะกง

Abstract

This research is entitled Methods of making Saw - Duang by Master Manoch Pudpong, The purposes of the reseach is to study the history of Mr. Manoch Pudpong , making process a Saw - Duang, and the factors that affect the quality of the sound of a Saw - Duang. The research result findings that show Mr. Manoch Pudpong started making a Saw - Duang by himself because of his passion; but he did not have an opportunity to study. So it was a motivation to push him to be achieve in the Saw - Duang making. He is now a Saw - Duang maker well known around the country. Many educational institutions take an interest to study about the Saw - Duang making. There are 5 kinds of wood for making the Saw-Duang of Mr. Manoch Pudpong. They are Diospyros wood, Rose wood , Burma Blackwood, Orange Jessamine, and Diospyros pubicalyx wood. There are 40 kinds of equipment , and 7 procedures including a preparing of the tube-shaped, making the open portion from leather, a bow turning, a knob turning, hair making , assembling parts of the Saw-Duang, and a sound tuning. The factors which affect the sound quality Mr. Manoch Pudpong's Saw-Duang. to use a rasp to rub the inner surface of the sound box, a using snake skin which is 4 meters, and use only the back skin, use of horsetail hair which are not round-shape.

KEYWORDS: Methods of making/ Saw – Duang/ Bann Saw Bangpakong

* นิสิตระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาดุริยางคศิลป์ สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, bommerate@gmail.com

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., พรประพิตร เผ่าสวัสดิ์, ภาควิชาดุริยางคศิลป์ สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, rosphoasavadi@gmail.com

บทนำ

“เสียงในอุดมคติ” เป็นที่ทราบกันในหมู่นักดนตรีไทยและนักอนุรักษ์เครื่องดนตรีไทยว่าการที่จะได้มาซึ่งเสียงในอุดมคติที่ไพเราะ เสนาะหูนั้นขึ้นอยู่กับผู้บรรเลงและขึ้นอยู่กับเครื่องดนตรี การที่นักดนตรีจะบรรเลงดนตรีได้ไพเราะที่สุดนั้น นอกจากผู้บรรเลงมีฝีมือที่เป็นเยี่ยมแล้ว ยังต้องอาศัยคุณลักษณะของเครื่องดนตรีที่ดีเยี่ยม ทั้ง 2 สิ่งนี้รวมกันถึงจะสามารถเข้าถึงความปลั่งซาพะของเสียงดนตรีได้อย่างแท้จริง¹ ซอ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีซึ่งเกิดจากการใช้คันชักเส้เข้าไปในตัวเครื่อง มีอยู่ 3 ประเภทคือ ซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย

ซอด้วง มีกล่องเสียงคล้ายอุปรณ์ดักจับสัตว์ที่เรียกว่า “ด้วง” มีลักษณะเป็นกระบอกมีไว้เพื่อใส่เหยื่อและล่อให้สัตว์เล็กเข้าไปกินเหยื่อ ซอด้วงมีทั้งหมด 2 สายซึ่งมีเสียงแหลม ดังกังวานซอด้วงมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ กระบอกซอ ทำด้วยไม้เนื้อแข็งลำตัวมีกระพุ้งเล็กน้อยและเจาะให้เป็นโพรงภายใน ส่วนที่ใกล้หน้าขึ้นหนึ่งเจาะรูไว้ 2 รู ตรงกันเพื่อใส่คันทวน หน้าซอขึ้นด้วยหนังงูเหลือมเพราะจะได้เสียงแก้วที่ไพเราะ คันทวน มีความยาวประมาณ 72 เซนติเมตร ทำจากไม้ซึ่งมีส่วนประกอบหลายชิ้น ได้แก่ เตื่อย เท้าซ่าง บัวกลิ้งและลูกบิด มีไว้เพื่อชิง สาย 2 สายที่ทำจากเอ็นหรือไหม เชื่อมระหว่างคันทวนกับกระบอกซอ ซึ่งใส่คันชัก ทำจากไม้ไว้ระหว่งกลางของทั้ง 2 สาย

ซอด้วงมีหน้าที่สำคัญคือ ใช้บรรเลงในวงเครื่องสายและวงมโหรี เมื่อบรรเลงอยู่ในวงเครื่องสายผู้บรรเลงซอด้วงมีหน้าที่เป็นผู้นำวงและดำเนินทำนองเนื้อเพลงเป็นหลักของวงและอยู่ในมโหรีมีหน้าที่เพียงดำเนินเนื้อเพลงเท่านั้น ไม่มีหน้าที่เป็นผู้นำวงเพราะในวงมโหรีมีระนาดเอกซึ่งเสียงดังกว่าทำหน้าที่เป็นผู้นำวงอยู่แล้ว ส่วนวิธีบรรเลงซอด้วงนี้ มีทั้งสีทำนองเก็บและทำนองอ่อนหวานเป็นเสียงยาว ๆ แล้วแต่ลักษณะของทำนองเพลงในตอนนั้น ๆ² นอกจากนี้ซอด้วงยังสามารถบรรเลงแล้วทำให้เกิดอารมณ์โศกเศร้า คร่ำครวญ หรือดูดดื่มได้ตีสัจนิยมนำเครื่องดนตรีขึ้นนี้มีบรรเลงเพลงเดี่ยวสำหรับบทเพลงต่าง ๆ ได้ เช่น เพลงพญาโศก เพลงนทขมิ้น สุรินทรอาหุ เป็นต้น เมื่อนำซอด้วงมาบรรเลงเดี่ยวหรือบรรเลงในวง นักดนตรีจะต้องคำนึงถึงคุณภาพของเสียงซอด้วงเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างมาก

กรรมวิธีการสร้างซอด้วงจะต้องอาศัยฝีมือของช่างที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านวิชาช่างไม้การออกแบบและการกลึง นอกจากนี้ยังต้องมีความชำนาญในการใช้อุปกรณ์อย่างถูกต้องตามหลัก มีความรู้เรื่องศาสตร์ของเสียงและธรรมชาติเสียงของซอด้วงได้ จะทำให้ซอด้วงที่ผลิตออกมานั้นได้คุณภาพที่ดีการสร้างซอด้วงแต่ละคัน ประกอบด้วยกระบวนการหลายขั้นตอนที่ประณีต ถึงจะได้เสียงที่ไพเราะ กังวาน หรือเสียงแก้ว ช่างจึงเป็นบุคคลสำคัญมาก เพราะเครื่องดนตรีจะมีคุณภาพดี ขึ้นอยู่กับกรรมวิธีซาพะของแต่ละบุคคลว่ามีความประณีตมีประสบการณ์ในการสร้างซอด้วง รวมไปถึงการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นระหว่างการผลิตซอให้มีคุณภาพ การปรับปรุงคุณภาพเสียงทุกเครื่องดนตรี

ช่างมาโนช ผุดผ่อง เกิดวันที่ 21 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2501 เป็นชาวบางปะกงโดยกำเนิดเป็นบุตรชายของนายคำจ้วน ผุดผ่อง และนางสงวน ผุดผ่อง ช่างมาโนชมีความชอบและสนใจดนตรีตั้งแต่อายุ 8 ปี แต่ด้วยทางบ้านมีฐานะลำบากจึงไม่สามารถซื้อเครื่องดนตรี ช่างมาโนชเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

ตอนเป็นเด็กแถวบ้านมีบ้านสอนดนตรีไทย...ดร.สุรพล จันทราปัดย์ ลูกเขยดร.อุทิศ...มาสอนเรากี่
อยากเรียน...อยากฟัง ไปยืนเกาะรั้วดูเขาเล่นดนตรีไทย...แต่ตอนนั้นยากจน...ไม่มีเงินไปเรียน...ราคาซอขณะ
นั้นราคาคันละ 250 บาท ก็ไม่มีความสามารถที่จะซื้อได้ และก็ไม่มีเวลาที่จะมาฟังเรียนซอก็จึงเก็บความฝังลึก
ไว้อยู่ในใจ³

เมื่ออายุได้ 11 ปี ช่างมาโนชได้ซื้อกระบอกซอด้วง 1 กระบอกในราคา 50 บาท เพื่อซื้อเป็นชิ้นส่วนแล้วนำมาประกอบกัน แล้วมาเหลาคันไม้ใส่เอง นำลวดมาผูกเป็นลูกบิด ช่างมาโนชมีความสามารถในการฟังเสียงมาตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อมีงานแสดงหรือมหรสพตามงานวัดก็

1. ภูมิใจ รื่นเรือง. “กรรมวิธีการสร้างกลองแขกของครูเสนต์ ภักตร์ผ่อง” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), 1.
2. ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550), 61.
3. มาโนช ผุดผ่อง, “ชีวประวัติของช่างมาโนช ผุดผ่อง,” สัมภาษณ์โดย ธีรพงษ์ คำโปร่ง, 16 ตุลาคม 2559.

จะไปยืนดู นอกจากนี้นักช่างมานอชยังมีความสามารถเล่นเครื่องดนตรีเม้าท์ออร์แกนได้เอง ด้วยความชอบทางด้านดนตรีประกอบกับไม่มีเงินที่จะซื้อเครื่องดนตรีเป็นของตนเอง ช่างมานอชจึงประดิษฐ์เครื่องดนตรีเล่นเอง จนเมื่อปีพ.ศ. 2540 เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ช่างมานอชได้เริ่มเข้ามาในวงการดนตรีไทย โดยนางอรพินท์ ผุดผ่องซึ่งเป็นภรรยาของช่างมานอช ได้ส่งลูกสาวคนโตไปเรียนดนตรีไทย ในระหว่างที่ลูกสาวไปเรียนอยู่นั้น ช่างมานอช ไปรับ-ส่งลูกเรียนดนตรีไทยได้เห็นนักเรียนที่มาเรียนดนตรีไทย ด้วยความรู้สึกฝงลึกในจิตใจมีความชอบและสนใจดนตรีไทยอยู่แล้วที่ส่งสมมาเป็นระยะเวลาพร้อม 30 ปี จึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะเล่นดนตรีไทยและมีความปรารถนาที่จะได้ซอที่มีคุณภาพเสียงที่ดีสักคัน จึงเริ่มหาซื้อซอคุณภาพดี แต่เมื่อได้พบซอที่มีเสียงถูกใจ เจ้าของซอกลับไม่ขายให้ จึงเกิดแรงบันดาลใจที่คิดจะทำซอขึ้นเอง หลังจากนั้นช่างมานอชจึงคิดริเริ่มทำซอเอง โดยจ้างโรงงานกลึงกระบอกแล้วซุดแต่งเสียง ขึ้นหนัง ด้วยการค้นคว้าศึกษาด้วยตัวเองทดลองสีแล้วฟังเสียงไปเรื่อย ๆ ลองผิดลองถูกในช่วงแรกประมาณกว่า 50 ครั้ง จนได้เสียงที่พอใจในระดับหนึ่ง โดยอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการเริ่มทำในช่วงแรกนั้น ช่างมานอชสะสมเอาของโบราณมาทำเครื่องมือเริ่มต้นนั้นมีเพียง 3 ชิ้น คือ มีดปอกผลไม้ บุ้ง และตะขอเหล็ก-ซุดไม้ ลองผิดลองถูก จนเป็นที่ยอมรับในหมู่กัลยาณมิตร

ช่างมานอช ผุดผ่อง ศึกษาค้นคว้าและคิดพัฒนาซอด้วงเรื่อยมา ปัจจุบันสังคัมรู้จักและยอมรับในวงกว้างมากขึ้นในนาม “บ้านซอบางปะกง” เพราะช่างมานอช มีความประณีต เอาใจใส่ทุกกระบวนการผลิตจนได้มีโอกาสสร้างถวายซอ 2 คัน แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในนามของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและนอกจากนี้การประกวดการบรรเลงดนตรีไทย “ศรทอง” ซอของบ้านซอบางปะกงได้รับความไว้วางใจในการใช้เป็นเครื่องดนตรีกลางสำหรับบรรเลง อีกทั้งช่างมานอช ยังได้รับความไว้วางใจจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทยหลาย ๆ ท่านในการสั่งทำซอ

งานวิจัยที่ศึกษาการสร้างซอสามสายของช่างมานอช ผุดผ่อง พบว่ามีการศึกษาอยู่บ้างแต่เป็นการศึกษาซอสามสายและซออยู่ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง เพื่อทราบกรรมวิธีการสร้างซอด้วงและปัจจัยที่มีต่อคุณภาพของเสียงซอด้วง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของช่างมานอช ผุดผ่อง เพื่อถ่ายทอดสู่คนดนตรีไทยรุ่นหลัง ซึ่งงานวิจัยนี้ได้รับความเมตตาอนุญาตจากช่างมานอช ผุดผ่อง จึงถือเป็นการสานต่อมรดกทางดนตรีไทยนี้ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัย

1. ศึกษาประวัติการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง
2. ศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

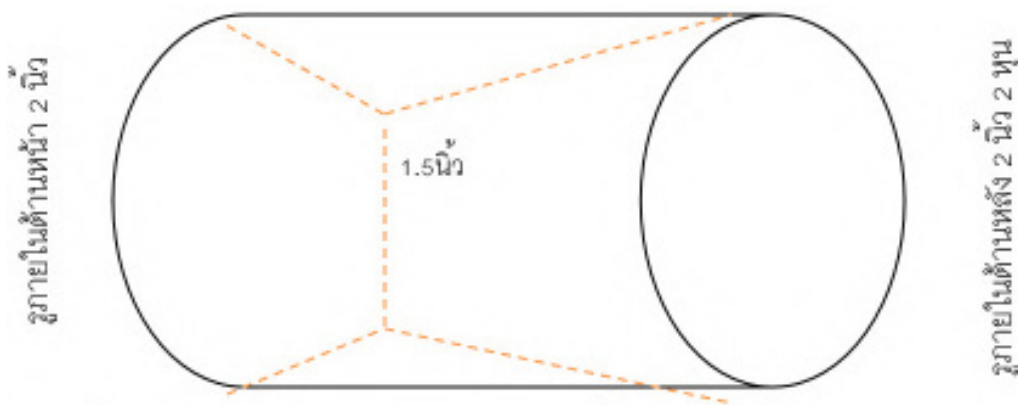
งานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพการเก็บข้อมูลในพื้นที่ภาคสนามในพื้นที่บ้านเลขที่ 70/16 (บ้านซอ) หมู่ 18 ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยสัมภาษณ์ช่างมานอช ผุดผ่อง อีกทั้งได้รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ ข้อมูลโดยมีข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หอสมุดกลาง)
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผลการวิจัย

1. สัดส่วนซอด้วง

กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง สัดส่วนลูกบิดมีความยาว 19 เซนติเมตร ความกว้างช่วงยอดลูกบิดอยู่ที่ 2 เซนติเมตร มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.5 นิ้ว และจุดเด่นของซอคือ มีแบบลูกบิดซอด้วงที่เป็นแบบเฉพาะมากถึง 8 แบบ ความยาวกระบอกซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง มีความยาวมากกว่าซอด้วงทั่วไปคือยาว 14 เซนติเมตร มีความหนาของกระบอก 1 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางช่วงปากกระบอกซอมีความยาวประมาณ 5.5 เซนติเมตร กลึงตามแบบฉบับกระบอกซอด้วงที่ได้มาตรฐาน⁴ คันชักซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่องมีความยาวมากกว่าคันชักซอด้วงทั่วไปคือมีความยาวประมาณ 75 เซนติเมตร โดยช่างมานอช ผุดผ่อง ได้อธิบายว่าทำให้รู้สึกเล่นถนัดเมื่อสีเพลงเดี่ยวโดยเฉพาะและได้เล่าให้ฟังอีกว่า เคยทำคันชักซอด้วงยาวถึง 90 เซนติเมตร สำหรับการเดี่ยวโดยเฉพาะ แต่ภายหลังจึงได้ปรับลดความยาวลงเหลือ 75 เซนติเมตร เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการสีเพลงแบบปกติไม่ยาวเกินไป⁵

ภาพที่ 1. ภาพจำลองลักษณะภายในกระบอกซอที่กลึงคว้านรูในเมื่อมองจากด้านข้าง
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปร่ง

2. ขั้นตอนการสร้างซอด้วง

ขั้นตอนการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่องมีวัสดุและอุปกรณ์ทั้งหมด 41 ชิ้น โดยช่างมานอช ได้หามาจากแหล่งจำหน่าย และประกอบขึ้นเองเป็นเครื่องมือเฉพาะของบ้านซอบางปะกง ได้แก่ เครื่องกลึงเหล็ก สายพานกระดาษทราย เครื่องเจาะ เครื่องฟันสิ่แรงดันสูง เครื่องกลึง มีดกลึง ผ้าเช็ด แปรง เขาควย Vernier Caliper ไม้บรรทัด ปากกา กรรไกร ฉาก บุ้ง เครื่องขึ้นหนัง เชือกโพลีโพรพิลีน กาวผง เขียง ตะปู ค้อนไม้ มีดขุดหนัง มีดสำหรับตัด แล็กเกอร์ กระดาษทรายเชือกเย็บอวน/แห หมุดสำหรับขึ้นหางม้า แบบแต่งโขนซอด้วง ตูดตุ๊กาวร้อน ขี้เลื่อย ที่ปักลูกบิด แปรงใหญ่เบอร์ 2 ทินเนอร์เลื่อยแต่งคันซอ ใบลี้อยู่ท่อ คีมปากนกแก้ว กระดาษกาว ไม้จับสำหรับฟันสิ่ โคมไฟ เครื่องเจียร และหวี

4. มานอช ผุดผ่อง, “สัดส่วนซอด้วง,” สัมภาษณ์โดย ธีรพงศ์ คำโปร่ง, 4 มิถุนายน 2560.

5. มานอช ผุดผ่อง, “คันชักซอด้วง,” สัมภาษณ์โดย ธีรพงศ์ คำโปร่ง, 4 มิถุนายน 2560.

กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดพ่อง

ธีรพงศ์ คำโปรง
พรประพิตร เฟ่าส่วสดี

METHODS OF MAKING SAW - DUANG BY MASTER MANOCH PUDPONG

ภาพที่ 2 และ 3 ภาพเครื่องกลึงแบบต่าง ๆ
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

ภาพที่ 4 และ 5 ภาพบั้ง และ เครื่องขึ้นหนัง
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

ภาพที่ 6 และ 7 ภาพเขียง และ ค้อนไม้
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดพ่อง

ธีรพงศ์ คำโปรง
พระประพิตร ฝาสุวสดี

METHODS OF MAKING SAW - DUANG BY MASTER MANOCH PUDPONG

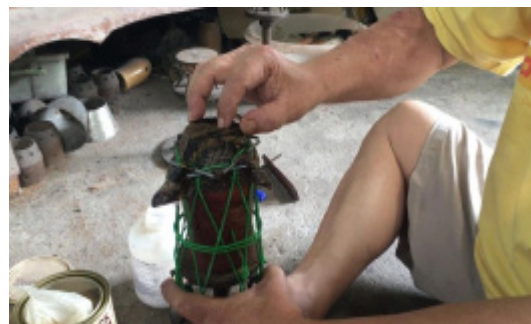

ภาพที่ 8 และ 9 ภาพที่ปักลูกบิดและคันทวน และ ที่จับสำหรับพ่นสี
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

กรรมวิธีการสร้างซอด้วงมีทั้งหมด 7 ขั้นตอนคือ การเตรียมกระบอกซอด้วง การขึ้นหนังซอด้วง การกลึงคันทวนซอด้วง การกลึงลูกบิด การขึ้นหางม้า การประกอบซอด้วง การแต่งเสียงซอด้วง

ภาพที่ 10 และ 11. ภาพการกลึงกระบอกซอด้วง
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

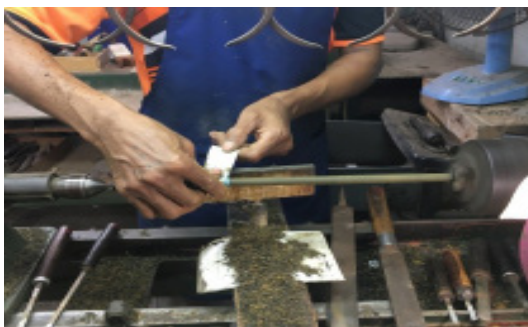
ภาพที่ 12 และ 13 ภาพการขึ้นหนัง
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

ภาพที่ 14 และ 15 ภาพการกลึงคันทวนซอ
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปร่ง

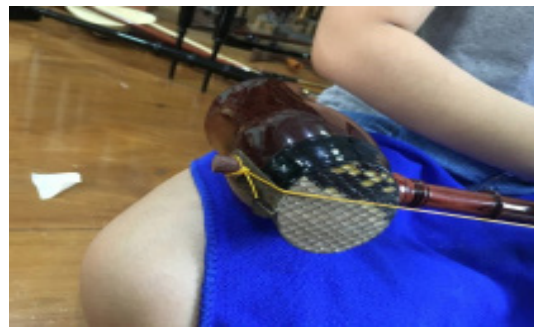
ภาพที่ 16 และ 17 ภาพการกลึงลูกบิด
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปร่ง

ภาพที่ 18 และ 19 ภาพการกลึงคันทวนซอ
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปร่ง

ภาพที่ 20 และ 21 ภาพการขึ้นหางม้า
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปร่ง

ภาพที่ 22 และ 23 การประกอบซอด้วง
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปร่ง

3. ลักษณะเฉพาะซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง

ลักษณะเฉพาะซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแล้วพบว่ามี 3 ประการดังต่อไปนี้

- 3.1 การกลึงกระบอกซอด้วงจะต้องใช้บุงตะไบด้านในให้ผิวไม่เรียบ เพื่อให้เนื้อไม้ดูดเสียงขณะสีทำให้เป็นเอกลักษณ์ของบ้านซอบางปะกง
- 3.2 ใช้หนังงูที่มีขนาดตัวยาว 4 เมตรขึ้นไปและจะใช้เฉพาะช่วงหลังเท่านั้น เพราะหนังงูมีความหนาที่พอดีสามารถนำไปขึ้นหนังได้โดยไม่ขาด
- 3.3 หางม้าใช้หางม้าจากมอญโกเลีย โดยการขึ้นหางม้ามามีลักษณะแบบไม่กลมเหมือนที่อื่นเพื่อความสะดวกของผู้สี

ภาพที่ 24 ภาพลักษณะกระบอกภายใน
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

ภาพที่ 25 ภาพหนังงู
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

ภาพที่ 26 ภาพหางม้าที่มีลักษณะแบน
ที่มา: ธีรพงศ์ คำโปรง

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงซอด้วง

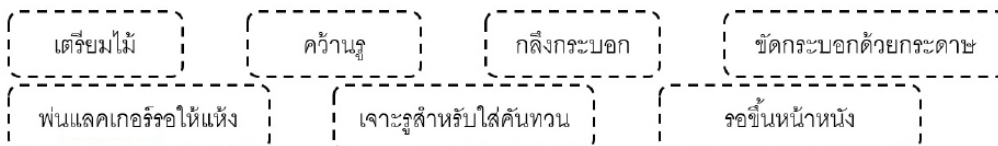
ปัจจัยที่ทำให้คุณภาพเสียงซอด้วงของช่างมาโนชมีคุณภาพที่ดีมีทั้งหมด 4 ชั้น การประกอบซอด้วงตามลักษณะเฉพาะของช่างที่ได้กล่าวมา คือ 1. การกลึงกระบะซอด้วงจะต้องใช้บุงตะใบด้านในให้ผิวไม่เรียบ 2. การใช้หนังงูที่มีขนาดตัวยาว 4 เมตรขึ้นไปและจะใช้เฉพาะช่วงหลังเท่านั้น 3. การขึ้นหางม้าจะให้หางม้ามัลักษณะแบนไม่กลมเหมือนที่อื่นเพื่อความสะดวกของผู้สี

ผลสรุปการดำเนินการวิเคราะห์/ อภิปรายผล

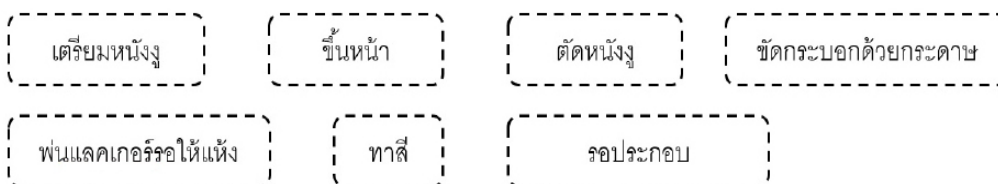
ไม้ที่ใช้ทำซอด้วงของช่างมาโนช ผุดผ่อง มีทั้งหมด 5 ชนิด คือ ไม้มะเกลือ ไม้ชิงชัน ไม้กระพี้เขา-ควาย ไม้แก้ว และไม้ด่าง การสร้างซอด้วงมีวัสดุและอุปกรณ์ทั้งหมด 40 ชนิด มีกรรมวิธีการสร้างทั้งหมด 7 ขั้นตอนคือ การเตรียมกระบะซอด้วง การขึ้นหนังซอด้วง การกลึงคันทวนซอด้วง การกลึงลูกบิด การขึ้นหางม้า การประกอบซอด้วง การแต่งเสียงซอด้วง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงซอด้วงของช่างมาโนช ผุดผ่อง มี 4 ขั้นตอนคือ 1. การกลึงกระบะซอด้วงจะต้องใช้บุงตะใบด้านในให้ผิวไม่เรียบ 2. การให้หนังงูที่มีขนาดตัวยาว 4 เมตรขึ้นไปและจะใช้เฉพาะช่วงหลังเท่านั้น 3. การขึ้นหางม้าจะให้หางม้ามัลักษณะแบนไม่กลมเหมือนที่อื่นเพื่อความสะดวกของผู้สี

สรุปขั้นตอนการสร้างซอด้วงของช่างมาโนช ผุดผ่อง

การเตรียมกระบะซอด้วง

การขึ้นหนังหน้าซอด้วง

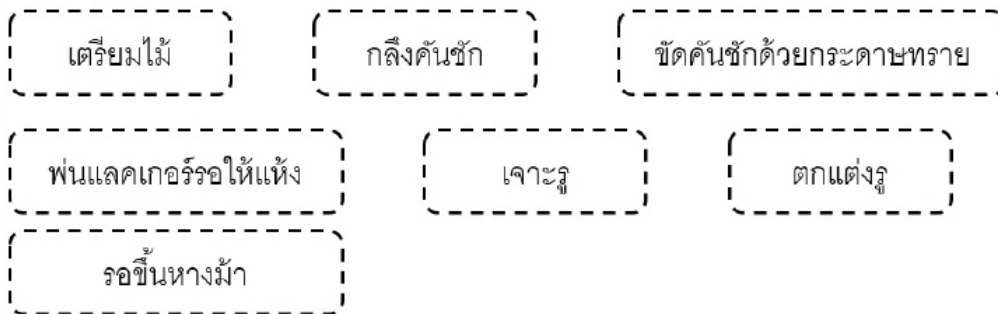
การกลึงคันทวนซอด้วง

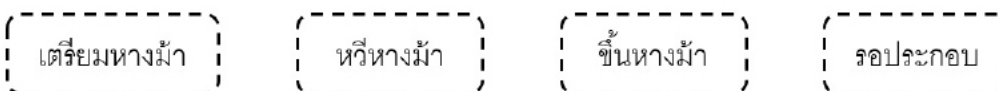
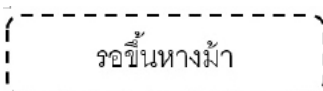
การกลึงลูกบิด

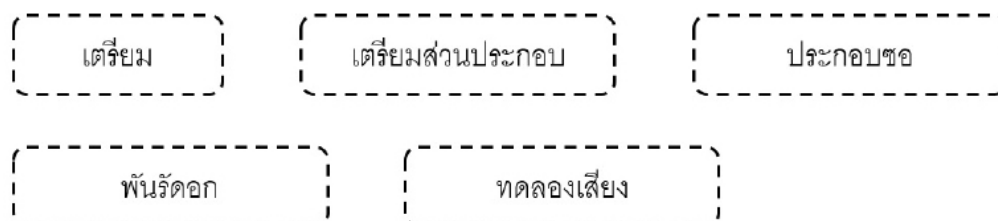
การกลึงคันทักซอด้วง

การขึ้นหางม้า

การประกอบซอด้วง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วงของช่างมานอช ผุดผ่อง ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านงานช่าง งานวิจัยนี้เป็นการศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วงของศิลปินต้นแบบเพียงท่านเดียว ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมจากช่างท่านอื่น ๆ เพื่อจะได้ข้อมูลที่หลากหลายและทราบกรรมวิธีการสร้างซอด้วงที่แตกต่างกันอันจะเกิดเป็นองค์ความรู้เพิ่มเติม และควรมีการวิจัยเรื่องวัสดุทดแทนการสร้างซอด้วง เนื่องจากพันธุ์ไม้ที่ใช้ในการสร้างซอด้วงเป็นพันธุ์ไม้หายากและอาจจะสูญพันธุ์ในอนาคตได้

บรรณานุกรม

- ตั้งปณิธา อารีย์. “กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของครูธีรพันธ์ ธรรมานุกูล.” วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
ภูมิใจ รื่นเรือง. “กรรมวิธีการสร้างกลองแขกของครูเสนต์ ภัคตร์ผ่อง.” วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2550.
มานอช ผุดผ่อง. “ชีวประวัติของช่างมานอช ผุดผ่อง.” สัมภาษณ์โดย ธีรพงษ์ คำโปร่ง. 16 ตุลาคม 2559.
_____. “สัดส่วนซอด้วง.” สัมภาษณ์โดย ธีรพงษ์ คำโปร่ง. 4 มิถุนายน 2560.
_____. “คันทักซอด้วง.” สัมภาษณ์โดย ธีรพงษ์ คำโปร่ง. 4 มิถุนายน 2560.